

Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi Tarihçesi

Türkiye’de modern sporların doğuşu ve TMOK’un kuruluşu

Tanzimat’a (1839) kadar 200 yıl boyunca dünyaya kapılarını kapatan Osmanlı’da çağdaş sporlara geçiş 19. yüzyılın ikinci yarısında imparatorluğun Batı’ya açılan pencereleri olan okullarda başladı. Türkiye’de modern spor öğretimine 1860’lı yılların başlarında Amerikalı öğretmenlerin görev aldığı Robert Kolej’de, 1860’lı yılların sonlarında ise öğretim kadrosunu Fransızların oluşturduğu Galatasaray Lisesi’nde (Mekteb-i Sultani) rastlıyoruz. Robert Kolej bünyesinde başlatılan ‘Field Day’ düzenlemesinin özünde atletizm yarışları vardı (1864). Daha sonra buna benzer düzenlemeler diğer okullarda da yapılmaya başlandı. Sadrazam Ali Paşa tarafından Galatasaray Lisesi’ne getirilen Fransız beden eğitimi öğretmeni Curel, okuldaki geniş bir alanı cimmastikhaneye dönüştürdü. Okulun eğitim programına cimmastiği zorunlu ders olarak koyduran (1868) Curel, iki yıl sonra çalışmalarının meyvelerini almaya başladı. Milli Eğitim Bakanlığı’nın emriyle 1869’da ortaokullara (Rüştiye), 1870’te tıp okuluna (Mekteb-i Tıbbiye), 1877’de liselere (İdadi) cimmastik ve eskrim dersleri konuldu.

Curel’den sonra Galatasaray Lisesi’ne gelen bir başka Fransız Moiroux, Harp Okulu’nda da görev aldı (1874). Cimmastik öğretmenleri Martinetti ve Stangalli, lisenin aletli cimmastik salonundaki çalışmaları sırasında Faik Üstünidman (Faik Hoca) gibi cimmastiğin temel taşlarından birini Türk sporuna kazandırdılar. Atina 1896’daki ilk Olimpiyat’ta Danimarkalı Viggo Jensen 115.5 kilo kaldırarak halterde şampiyon olduğunda, Üstünidman günlük halter çalışmalarını 115 kilo ile yapmakta, bu ağırlığı zaman zaman 125 kiloya kadar çıkarmaktaydı.

Üstünidman, Stangalli’nin önerisiyle Galatasaray Lisesi’ne beden eğitimi öğretmeni oldu. Faik Üstünidman, Stangalli ile Beyoğlu’nda açtığı özel cimmastik salonunda Galatasaray’da okumayan birçok gencin de yetişmesini sağladı. Faik Üstünidman’ın 1899’da yayımlanan cimmastik kitabı (Riyazat-ı Bedeniyye) ülkenin ilk spor kitabı olarak bilinir. Faik Hoca, özel cimmastik salonunda askeri okullarda beden eğitimi öğretmenliği yapan Mazhar Kazancı ile tanıştı. Aletli cimmastiğin inceliklerini Faik Hoca’dan öğrenen Kazancı ile Üstünidman birlikte çok yararlı çalışmalarda bulundular.

Faik Üstünidman’ın Galatasaray Lisesi’nde yetiştirdiği öğrenciler arasında Selim Sırrı (Tarcan), Rıza Tefvik, Dr. Hikmet, Ali Rana (Tarhan), Şevki, Hüseyin, Kamil, Mehmet Ali, Tatar Süleyman, Bedri, Hayri Barutçu, Ziya Feridun, Selahattin Hayri (Bedrettin), Orhan Tahsin (Deniz), Nesip Mustafa Beyler, Erdekli Miltiyati ile Aleko Mulos efendiler vardı. Bunlardan Selim Sırrı Tarcan, daha sonra Türk beden eğitimi ve spor yüksek okullarının babası, Uluslararası Olimpiyat Komitesi’nin ilk Türk temsilcisi olacak; Aleko Mulos Bey de Londra 1908 Olimpiyat Oyunları’na katılarak Osmanlı Devleti’ni Olimpiyatlarda temsil eden ilk sporcu unvanıyla tarihe geçecekti.

Okullardaki çalışmaların yanı sıra, Genç Erkekler Hıristiyan Birliği (Young Men’s Christian Association- YMCA) İstanbul Şubesi Spor Kolu’nun çalışmaları da modern sporların tanıtımında öncü olmuştur. Bu sporlar Osmanlı’da oturan yabancılar ve Rumelili müslüman olmayan kesim arasında hızla yayılmaya başlamıştır.

Selim Sırrı Tarcan

Galatasaray Lisesi’nin ardından Askeri Mühendislik Okulu’nu bitiren Selim Sırrı Tarcan, İzmir’de beden eğitimi öğretmenliği yaptı. Müslüman olmayan nüfusun ve yabancıların bol olduğu İzmir’de eline geçirebildiği bütün spor kitaplarını okuyan Tarcan, tenis, gülle kaldırma (bugün-

kü adıyla halter), disk atma, boks, eskrim, güreş, yüzme, bisiklet ve futbol gibi sporlarla uğraştı. İstanbul'a döndüğünde Büyüka- da'da oturan Galatasaray Lisesi Fransızca öğretmeni Mösyö Juery ile arkadaş oldu. Juery Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi'nin tarihinde önemli bir isimdir. Şöyle ki; Selim Sırrı Tarcan'ın, 1948 yılında yayınlanan 'Yeni ve Eski Olimpiyatlar' adlı kitapçığında yazdığına göre, Modern Olimpiyatların kurucusu Baron Pierre de Coubertin, 1907 yılı yazında Uluslararası Olimpiyat Komitesi'ne yeni üyeler kazandırmak için dünya turuna çıkar. Bu tura çıkmadan önce Galatasaray Lisesi Fransızca öğretmeni olan arkadaşı Juery'ye bir mektup yazarak, İstanbul'a geldiğinde kendisini bir Türk spor adamıyla tanıştırmasını ister. Juery, Coubertin'i Teknik Üniversite'de (Mühendishane-i Berri Humayun) eskrim ve cimnastik öğretmenliği yapan Selim Sırrı Tarcan'la tanıştırır. İstanbul'da kaldığı süre içinde Tokatlıyan Otelinde kalan Coubertin, Tarcan'dan Osmanlı Olimpiyat Cemiyeti'ni kurmasını ister. Tarcan, içinde buldukları istibdat döneminde cemiyet kurmanın yasak olduğunu bildirir; bunun üzerine Coubertin kendisini temsilci olarak görevlendirir.

Selim Sırrı Tarcan

Spor Yazarı ve Olimpiyat Tarihçisi Cüneyt Koryürek'in , "Uluslararası Olimpiyat Komitesi arşivlerinde Coubertin'in dünya turuna çıktığı, bu arada İstanbul'a uğradığına dair bilgi ve belgeye rastlanmadığı" iddiaları çerçevesinde yapılan araştırmada; TMOK Kütüphanesi'nde bulunan kitaplarda ve Selim Sırrı Tarcan'ın yayınlanan kitapları ve kitap haline getirilen radyo konuşmalarında Coubertin'in İstanbul seyahatiyle ilgili bilgi bulunmadığı görülmektedir. Ancak, merhum spor tarihçisi Cem Atabeyoğlu ise, Olimpiyatlara katılan ilk Türk sporcuları araştırırken, yine kendisi gibi spor tarihçisi olan Haluk San'la birlikte Selim Sırrı Tarcan'ı evinde ziyaret ettiklerini, Tarcan'ın bu görüşme sırasında Coubertin'in İstanbul'a geldiğini teyit ettiğini açıklamakta ve ayrıca şu bilgiyi vermektedir:

"Kurtuluş Kulübü'nden Aleko Mulos isimli cimnastikçinin Londra 1908 Oyunları'na katıldığını öğrenince Kurtuluş Kulübü'ne gittim. Kulübün yöneticisi arkadaşımды ve 1906 Ara Olimpiyatı'na katılmıştı. Şimdi adı aklıma gelmedi ama o da bana Aleko Mulos'un, Coubertin'e İstanbul seyahati sırasında refakat ettiğini ve bu nedenle de Coubertin tarafından oyunlara davet edildiğini söyledi."

Galatasaray Lisesi'nin yıllıklarında Mösyö Juery'in Fransızca öğretmeni olarak yer aldığı görülmektedir. Okul arşivinin ve Coubertin'in kaldığı belirtilen Tokatlıyan Otelinin yanmış olması nedeniyle bu ziyarete ait belgelere ise ulaşılamamaktadır. Yapılan araştırmalar, Selim Sırrı Tarcan'ın Coubertin ile tanışan ilk Türk olmadığını göstermektedir. TMOK'un ikinci başkanı Hasip Bayındırılıoğlu, Paris Yüksek Ziraat Akademisi'nde okurken (1880'li yılların sonları) eskrim çalışmaları sırasında Coubertin'le tanışmış, aralarında yakın dostluk doğmuştur. Hasip Bey, Osmanlı Olimpiyat Cemiyeti'nin kuruluşu sırasında Selim Sırrı Tarcan'a yardımcı olmuştur. Bu arada, IOC'nin 9-14 Haziran 1905'te Brüksel'de yapılan yedinci birleşimine sadece IOC üyeleri değil, üye olmayan ülkelerden de temsilciler çağırıldığı, Paris'teki Osmanlı Büyükelçiliği'ne bağlı Brüksel'de maslahatgüzar olarak ülkeyi temsil eden Mihran Kavafiyen Efendi'nin de 21 ülkeden davet edilen 200'ü aşkın katılımcı arasında yer aldığı anlaşılmaktadır.

Hasip Bayındırılıoğlu

İlk cemiyet kuruyor

Sultan 2. Abdülhamit'in 24 Temmuz 1908'de Manastır ve İstanbul'da İkinci Meşrutiyet'i ilan etmesi üzerine cemiyet kurmak serbestleşti. Selim Sırrı Tarcan, Osmanlı Milli Olimpiyat Cemiyeti'ni kurmak için çalışmalarına başladı. Kendisi öğretmen olduğu için cemiyet başkanlığına Gazeteci Ahmet İhsan Tokgöz'ü uygun gördü. Genel Sekreterlik görevini Tarcan üstlenirken üyeliklere Hasip Bayındırılıoğlu, Asaf ve Cevat Rüştü kardeşler getirildiler.

Ahmet İhsan Tokgöz, İkinci Meşrutiyet'in ilanından sonra günlük olarak yayımlanmaya başlayan Servet-i Fünun dergisinin 5 Ekim 1908 tarihli, 889. sayısında 'Ahmet İhsan' imzasıyla şunları yazıyordu:

"Okuyucularımızın bildiği gibi, Modern Olimpiyat Oyunları'nı yeniden kuran Fransa'nın ileri gelenlerinden Baron Pierre de Coubertin, geçtiğimiz yıl Temmuz ayında İstanbul'a teşrif ederek cimnastik üstatlarımızdan Selim Sırrı Bey'i temsilci atamışlardı. Selim Sırrı Bey, Anayasa'nın ilan edilmesiyle verdiği sözü yerine getirip Osmanlı Milli Olimpiyat Cemiyeti'ni oluşturarak başkanlığını bana tevcih buyurdularını, genel sekreterliği kendisinin yürüteceğini, Hasip Beyefendi ile Asaf ve Cevat Rüştü Bey kardeşleri yönetim kurulu üyeliklerine getirdiğini, İçişleri Bakanlığı makamına başvurarak cemiyetin tescili için girişimde bulunduğunu nazik bir mektupla beyan etmektedirler..."

Ahmet İhsan Tokgöz

İçişleri Bakanlığı kayıtlarında Olimpiyat Cemiyeti'nin o tarihte kurulduğuna ilişkin bir belgeye rastlanmıyor olsa da, Londra 1908 Oyunları'nın resmi raporunda katılan ülkeler arasında 'Turkey', katılan sporcular arasında 'Aleko Moullos - Turkey' adının bulunması ve Ahmet İhsan Bey'in kalemileyle sabit yukarıdaki belge, TMOK'un 1908'de kurulduğunu ortaya koymaktadır.

Osmanlı Olimpiyat Cemiyeti, 1908 Aralık ayında IOC'ye üye kabul edilen Selim Sırrı Tarcan'la, IOC'de ilk kez 1909 yılında yapılan Berlin birleşiminde temsil edildi. İlk temsilcimiz Selim Sırrı Tarcan, 1910 Lüksemburg, 1911 Budapeşte, 1912 Stockholm, 1913 Lozan, 1914,1924 Paris ve 1925 Prag birleşimlerine de katıldı. 1911 Budapeşte birleşiminde Osmanlı Devleti, IOC üyeliğine resmen kabul edildi. Böylece Osmanlı Devleti, IOC üyelik sıralamasında 13. sırada yer aldı.

TMOK adının resmiyet kazanması

I. Dünya Savaşı sonrası 1919'da yapılan IOC'nin 18. birleşiminde 'savaşa neden oldukları' gerekçesiyle Osmanlı Devleti, Almanya, Avusturya-Macaristan ve Bulgaristan, Uluslararası Olimpiyat Komitesi'nden ihraç edildi. Bu devletler savaş sonrasında ilk Olimpiyatı olan Antwerp 1920 Oyunları'na katılamadı. 1921'de yapılan Uluslararası Olimpiyat Komitesi Birleşimi'nde Selim Sırrı Tarcan'ın Türkiye, Jul Murssa'nın Macaristan, D. Stanciov'un Bulgaristan IOC temsilciliği unvanları, Belçika, Çekoslovakya ve Lüksemburg delegelerinin karşı çıkmalarına rağmen Baron Pierre de Coubertin'in ısrarı üzerine geri verildi. Pierre de Coubertin, Selim Sırrı Tarcan'a 20 Haziran 1921 günü Lozan'dan yolladığı mektubunda şöyle diyordu:

"Aziz meslektaşım;

Uluslararası Olimpiyat Komitesi'nin son toplantısında Türkiye temsilcisi olarak yeniden aramıza katılmanızı rica etmekle görevlendirildim. Koşullar, görevinizi bir süre kesintiye uğratmış olsa da herkesin belleğinde yer etmiş bulunan kişisel dostluk duygularında hiçbir eksilme olmamıştır. Bu mektubu en içten duygularıyla birlikte bunun güvencesi olarak kabul etmenizi rica ederim.

Uluslararası Olimpiyat Komitesi Başkanı

Baron Pierre de Coubertin"

Bu mektup üzerine hemen çalışmalara başlayan Tarcan, Kurtuluş Savaşı nedeniyle bir yıl sonra hazırlıklarını tamamladı. 25 Haziran 1922'de 'Milli Olimpiyat Cemiyeti' yerine 'Kaim Cihan Müsabakalarına İştirak Cemiyeti' adıyla kurulan II. Osmanlı Olimpiyat Cemiyeti'nin başkanlığına Hasip Bayındırılıoğlu getirildi.

31 Temmuz 1922'de İstanbul'da Ali Sami Yen başkanlığında Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı (TİCİ) kuruldu. TİCİ'de Burhan Felek ikinci başkan, Selim Sırrı Tarcan başkanı olarak görev aldılar. Bu gelişmeden sonra Selim Sırrı Tarcan, kurulalı ancak iki ay olan 'Kaim Cihan Müsabakalarına İştirak Cemiyeti'ni feshetti. 28 Ağustos 1922'de geçici olarak oluşturulan III. Osmanlı Olimpiyat Cemiyeti'nde başkanlığı yine Hasip Bayındırılıoğlu üstlenirken, Selim Sırrı Tarcan genel sekreter oldu ve IOC tüzüğüne uygun cemiyet tüzüğüne hazırlanmasına başlandı.

1923 yılı başında, Paris 1924 Olimpiyat Oyunları Organizasyon Komitesi'nden Türk sporcularını Olimpiyat'a davet eden resmi bir yazı geldi. Yazıda şöyle deniliyordu:

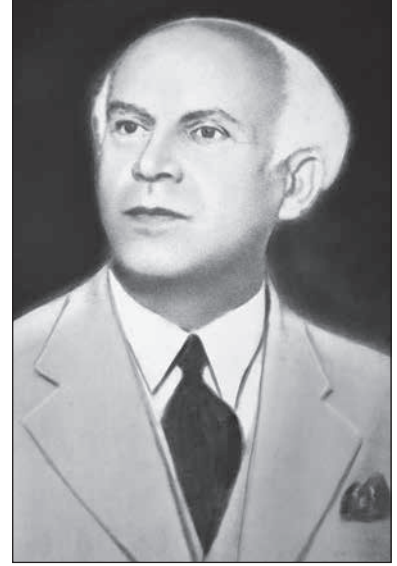
"Paris, 20 Şubat 1923

Uluslararası Olimpiyat Komitesi Temsilcisi Selim Sırrı Bey'e;

Uluslararası Olimpiyat Komitesi, sekizinci Olimpiyat'ın Paris'te yapılmasını kararlaştırmış olduğundan, 1924 Oyunları'nın Organizasyon Kurulu, oyunlar ve şenliklere sizleri de davet etmekten onur duyar. 3 Mayıs'tan, 27 Temmuz'a kadar sürecek Olimpiyat programının içinde karşılaşmalar yapılacaktır.

Sevgilerimin kabulünü rica ederim efendim.

Organizasyon Komitesi Başkanı Kont J. Clary"

Ali Sami Yen

Bu gelişme sonrasında Olimpiyat Komitesi'nin yeniden oluşturulması için TİCİ yöneticileriyle birlikte çalışan Selim Sırrı Bey, 29 Ekim 1923 Çarşamba günü Cumhuriyet'in ilan edilmesinin hemen ardından yeni komiteyi belirledi. 2 Kasım 1923 Pazar günü Türkiye Milli Olimpiyat Cemiyeti olarak ilk toplantısını yapan kurulda görev dağılımı şöyleydi:

Hami Başkan : Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal Paşa (Atatürk)

Fahri Başkan : Başbakan İsmet İnönü

Başkan : Selim Sırrı Tarcan (IOC Türkiye Temsilcisi)

İkinci Başkan : Hasip Bayındırılıoğlu (Ziraat Eski Genel Müdürü)

Genel Sekreter : Ali Sami Yen (TİCİ Başkanı)

Üyeler : Burhan Felek (TİCİ 2. Başkanı), Taip Servet (TİCİ Muhasebecisi), Refik İsmail (Avukat), Muvaffak Menemencioğlu (TİCİ İstanbul Bölge Başkanı)

Böylece, zaman içinde birkaç kez değişime uğrayan Osmanlı Milli Olimpiyat Komitesi'nin nihai adı 1923 yılında günümüze de ulaştığı şekilde Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi (TMOK) olarak resmîyet kazandı. Toplantıda ayrıca, Paris Olimpiyat Oyunları'na katılabilmek için hükümetten yardım isteme kararı oybirliği ile alındı ve Milli Eğitim Bakanlığı'na telgrafla başvuruldu. TİCİ Merkez Kurulu, hükümetle görüşmek üzere 1923 Ağustos ayında Ankara'ya bir kurul gönderdi. Ali Sami Yen, Milli Eğitim Bakanı İsmail Safa Özler ve daha sonra Başbakan İsmet İnönü'yü ziyaret ederek, gerek İdman Cemiyetleri İttifakı'nın tüm ülkede gelişimi, gerekse Paris Olimpiyat Oyunları'na katılınması konularında bir rapor sundu. Atatürk'ün direktifi üzerine Bakanlar Kurulu'nun 16 Ocak 1924 tarihli kararnamesiyle sporcuların Olimpiyat harcamaları için sivil bir kuruluş olan İdman Cemiyetleri İttifakı emrine ödeme yapıldı. Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı 170 no'lu kararla kamu yararına çalışan dernek olarak kabul edildi. Bu kararlarda,

Bakanlar Kurulu'na başkanlık eden Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın imzasının da yer alması Türk Olimpizmi için haklı bir gurur kaynağı oldu.

Genç Türkiye Cumhuriyeti, kalabalık bir sporcu kafilesiyle katıldığı Paris 1924 Olimpiyat Oyunları'nda spor dünyasına adını ilk kez duyurdu. Paris 1924 öncesinde Selim Sırrı Tarcan, Spor Alemi dergisinde şunları yazmıştı:

"Olimpiyatlara iştirakle gayemiz orada birinci çıkarmak, madalya almak değil; nezih (temiz), vakur (ağırbaşlı), becerikli ve bütün manasıyla seciye (karakter) sahibi bir nesil vücuda getirdiğimizi aleme (dünyaya) göstermektir."

Tarcan, İzmir'de verdiği bir konferansta, yöneticileri sporculardaki amatörlük ruhunu öldürmek, sporcuları da kendilerini profesyonelliğe kaptırmakla eleştirince büyük tepki gördü. TİCİ'nin 1926 Ekim ayı başında Ankara'da yaptığı üçüncü toplantıda şu karar alındı:

"İzmir'de verdiği bir konferansta sporculuğu ve sporcuları küçük düşürücü sözler sarf eden Selim Sırrı Bey'in kınanmasına ilişkin Askeri Spor Teşkilatı temsilcilerinden Cevat Sefa Bey tarafından verilen önerenin kabulüne karar verilmiştir."

Bu tarihten sonra Selim Sırrı Tarcan, kurucusu olduğu Türkiye Olimpiyat Komitesi'nin toplantılarına katılmamaya başladı ve tüzük gereği 1927 yılı başından itibaren izinli sayıldı. Daha sonra Tarcan'ın yerine Ali Sami Yen başkanlığına seçildi.

40 sporcuyla katıldığımız Amsterdam 1928 Olimpiyat Oyunları'nda güreşçi Tayyar Yalazdördüncü, Saim Arıkan altıncı, Nurettin Boytorun ve Mehmet Çoban yedinci, güllenci (halterci) Cemal Erçman sekizinci sırayı alarak Türkiye Cumhuriyeti'nin Olimpiyat Onur Kütüğü'ne adlarını yazdıran ilk sporcular oldular. Amsterdam 1928 Oyunları'na katılan Türk kafilesiyle ilgili olaylar nedeniyle IOC Türkiye Temsilcisi Selim Sırrı Tarcan ve Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi Başkanı Ali Sami Yen görevlerinden istifa ettiler (1930). Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi başkanlığına getirilen Kemalettin Sami Paşa, IOC Türkiye temsilciliğini de üstlendi.

Kemalettin Sami Paşa

1936 Olimpiyat Oyunları'nın düzenlenmesindeki başarısı ve Olimpiyat meşalesi projesini ortaya koyuşuyla Olimpizm dünyasının önemli isimleri arasına girecek olan Prof. Dr. Carl Diem'le yürütülen çalışmalar sonunda, TİCİ'nin 13 Nisan 1936'da Ankara'da başlayan genel kurulunda, ittifakın devrini tamamladığı, bağımsız kuruluş yerine yarı resmi kuruluşun daha doğru olacağı görüşü ağırlık kazandı. Bunun üzerine genel kurul fesih kararı alarak yerini Türk Spor Kurumu'na (TSK) bıraktı. Tamamen özerk bir kuruluş olan TİCİ'nin 28 yıllık varlığının sona ermesi Türk Olimpizmine darbe niteliği taşıyordu. TSK kuruluş yasasına göre Türkiye Olimpiyat Cemiyeti, TSK'ya bağlanıyor, kurum başkanı, Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi başkanlığını da üstleniyordu. Kurumun ilk toplantısında 'merkeziyetçilik' ortaya çıkmış, yönetim Ankaralıların eline geçerken, başta Burhan Felek olmak üzere İstanbullu seçkin spor adamları dışarıda bırakılmışlardı. TSK Genel Sekreteri olarak atanan CHP Spor Danışmanı Nizamettin Kırşan, 'Beden Terbiyesi ve Spor Dergisi'nin 1939 yılı Ocak sayısında yayınlanan 'Beden Terbiyesi ve Spor Kanunu'ndan Önceki Spor Hayatımıza Genel Bakış' başlıklı yazısında şöyle diyordu:

"... Türk Spor Kurumu, o tarihten itibaren resmi bir parti kuruluşu olmuştur. Bundan sonradır ki, yıllık gelir-gider bütçeleri ve çalışma programları gibi temel işler parti genel sekreterliğinin onayına sunuluyor, önemli görülen sorunlar hakkında partiden direktif alınıyordu..."

TİCİ tüzüğünde bulunan politikayla uğraşma yasağı da TSK tüzüğünde yer almamıştı. Berlin 1936 Olimpiyat Oyunları'na katılan Türk sporcuların üniformalarında Türk bayrağı ve Olimpiyat halkalarıyla birlikte Cumhuriyet Halk Partisi'nin 'Altı Ok'u da vardı. Böylece Olimpiyat halkaları ile bir parti amblemi ilk kez bir araya geliyordu. 1936 yılı Ekim ayında TSK İkinci Başkanı Halil Bayrak imzasıyla yayınlanan genelgeyle, 29 Ekim'de il ve ilçelerdeki sporcuların neredeyse tamamı düzenlenen törenlerle CHP'ye üye yazıldılar.

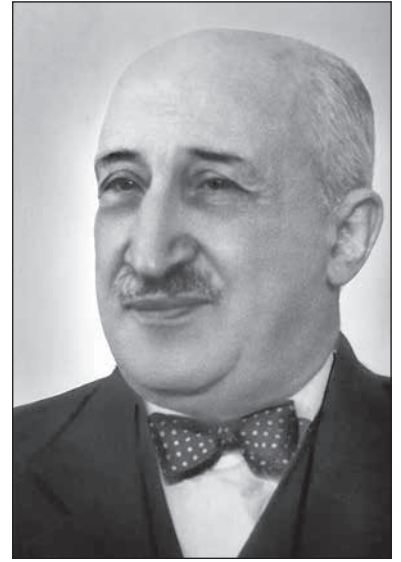
TSK yönetim kurulunun 17 Ağustos 1937'de Asbaşkan, Aydın Milletvekili Adnan Menderes imzasıyla yayınlanan kararıyla, bölgelerde başkanlıklara parti il ve ilçe başkanlarının getirilmesi Atatürk'ü rahatsız etti. Bunun sakıncalarını gören Ulu Önder, sporun devlet korumasında yapılması için direktif verdi. Alman Uzman Prof. Dr. Diem, Atatürk'ün direktifleriyle yeni bir rapor hazırladı. Adnan Menderes, Fuat Sirmen, Nizamettin Kırşan, Hamdi Emin Çap ve Vildan Aşir Savaşır'dan oluşan kurul bu raporu dikkate alarak yeni bir yasa tasarısı hazırladı. TBMM'de 29 Haziran 1938'de kabul edilen 3530 sayılı yasayla Türk sporunda 53 yıl sürecek bir dönem başlamıştı. Atatürk, bu yasayla sporu ana dava olarak ele alıp, beden

Burhan Felek

Melbourne 1956 Olimpiyat Oyunları öncesi, IOC ile yaptığı bir yazışmada BTGM ve Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi Başkanı imzası atan Nizamettin Kırşan, IOC'nin tepkisine yol açtı. IOC Başkanı Mr. Avery Brundage 7 Ağustos 1956 tarihli yazısıyla, IOC statüsünün 24 ve 25. maddeleri uyarınca Olimpiyat Komitesi başkanlarının ancak o komitenin üyeleri arasından ve seçimle işbaşına gelebileceklerini, bu durumun düzeltilmemesi durumunda Türk sporcuların Kasım ayında Melbourne'da düzenlenecek oyunlara alınmayacağını bildirdi.

Beden Terbiyesi Genel Müdürü ve Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi Başkanı Faik Binal, 26 Eylül 1956'da Uluslararası Olimpiyat Komitesi'ne Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi'nin IOC kurları uyarınca yeniden kurulduğunu bildirdi. Oysa kuruluş çalışmaları henüz tamamlanmamıştı. 1955 yılında başlatılan tüzük çalışmaları 1962 yılında tamamlanabildi ve başkanlığa Burhan

Reşit Saffet Atabinen

eğitimini ulusuna zorunlu kılan dünyada ilk devlet adamı özelliğine sahip oluyordu. Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü'ne (BTGM) Tümgeneral Cemil Cahit Taner atandı. Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi, BTGM'ye bağlandı. Beden Terbiyesi genel müdürleri Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi başkanı olarak da görev yapacaklardı. Devlet tarafından atanan bürokratların özerk olması gereken Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi bünyesinde aktif olarak görev yapmaları IOC kurallarına aykırı bir durumdu. 1933'te seçimle işbaşına gelmiş Reşit Saffet Atabinen'in Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi başkanlığını 1936'da atamayla TSK Başkanı Ali Hikmet Ayerdem'e devretmesiyle başlayan 'Tayinle Gelen Bürokratlar' dönemi 1962 yılına kadar sürdü. Bu dönemde Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi'ne, oyunlara katılacak sporcuların amatörlüklerini onaylamak düşüyordu.

Dr. Raşit Serdengeçti

Felek seçildi. Böylelikle Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi istenen nitelik ve koşullara uygun, tamamen bağımsız bir kuruluş oldu.

Sovyetler Birliği'nin Aralık 1979'da Afganistan'a girmesi üzerine ABD Devlet Başkanı Jimmy Carter'ın yaptığı oyunları boykot çağırısına Türkiye de katıldı. Ancak, Hükümet ve Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü bu kararı TMOK'tan gizli almıştı. Bu arada Türkiye futbol ve basketbolda Olimpiyat eleme maçları oynuyordu. Moskova'daki finallere katılacak isim listelerinin IOC ve Moskova'ya bildirilmesi için son tarih 24 Mayıs 1980'di. Genel Müdürlük sporcu isim listeleri konusunda TMOK'tan 21 Mayıs'a kadar süre istemişti. BTGM'den 23 Mayıs günü gelen telgrafta, "Federeasyonların yeteri kadar hazırlıklı olmadıkları" ve "teknik yönden oyunlara katılma konusunun uygun görülmediği..." yazıyordu. TMOK'a, durumu Moskova Olimpiyat Oyunları Düzenleme Kurulu ve IOC başkanlıklarına telgrafla bildirmek kalmıştı.

IOC Başkanı Juan Antonio Samaranch, 1983 yılındaki Türkiye ziyareti sırasında Cumhurbaşkanı Kenan Evren tarafından kabul edildi. Bu görüşmede, TMOK Koruyucu Başkanı da olan Evren, IOC'nin 1987'deki birleşiminin İstanbul'da yapılmasından mutluluk duyacağını belirtti. Samaranch bu istek üzerinde memnuniyetle duracağını ifade etti. IOC'nin 1984'te Saraybosna'da yapılan 87. birleşiminde, 92. birleşimin İstanbul'da yapılması kararlaştırıldı. TMOK başkanı Turgut Atakol, 27 Mart 1984'de kendisini Çankaya Köşkü'nde kabul eden Cumhurbaşkanı Evren'e IOC'nin kararını bildirdi. Karardan büyük memnuniyet duyan Evren, hemen bir teşekkür mesajı hazırlatarak TMOK Başkanı Atakol'a verdi ve Samaranch'a elden ulaştırılmasını istedi. Bu gelişmelerin ışığında, IOC'nin 92. birleşimi, TMOK Başkanı Turgut Atakol ve İkinci Başkan Jerfi Fıratlı'nın çabaları ile 1987 yılında İstanbul'da düzenlendi. 9 Mayıs 1987'de Atatürk Kültür Merkezi'nde düzenlenen 92. birleşimin açılışını Cumhurbaşkanı Kenan Evren yaptı. Evren IOC Başkanı Samaranch ve üç yardımcısına nişanlar verirken, Samaranch da Kenan Evren'e Olimpik Altın Nişan'ı sundu. Böylelikle Olimpizm tarihinde ilk kez bir Türk, Olimpik Altın Nişan'ın sahibi oldu.

Turgut Atakol'un 9 Nisan 1988'deki ani ölümünden sonra Jerfi Fıratlı başkanlığa getirildi.

1989 yılında Sinan Erdem'in başkanlığa, Togay Bayatlı'nın genel sekreterliğe seçilmelerinden sonra TMOK'ta iç ve dış çalışmalar ağırlık kazandı. İstanbul'un 2000 Olimpiyat Oyunları'na adaylığı üzerine 1992 yılında 'Olimpiyat Yasası' çıkarıldı. Dünyada bir ilk olan bu yasayla 'İstanbul Olimpiyat Oyunları Hazırlık ve Düzenleme Kurulu' oluşturuldu. 2003 yılında Sinan Erdem'in vefatı nedeniyle, TMOK yönetim kurulu olağan toplantısında başkanlık görevine oy birliği ile Togay Bayatlı getirildi.

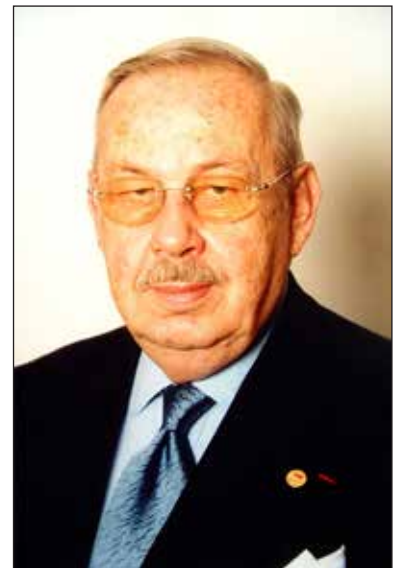
Dünyada 100. yılını dolduran ve ilk 20 Olimpiyat Komitesi'nden biri olan TMOK'un kuruluşunun yıldönümü nedeniyle 2008 Avrupa Olimpiyat Komiteleri Birliği (EOC) Genel Kurulu

Turgut Atakol

Jerfi Fıratlı

Sinan Erdem

ve Avrupa Hükümetler Dışı Spor Organizasyonu (ENGSO) Genel Kurulu Türkiye’de yapıldı. Dünya Fair Play Konseyi (CIFP) Genel Kurulu ve ödül töreni de 2009 yılında Türkiye’de gerçekleştirildi.

Togay Bayatlı 2011 yılında sağlık sorunları nedeniyle görevi bıraktığını açıkladı. Bayatlı’nın görevinden ayrılmasının ardından, TMOK Yönetim Kurulu, IOC Üyesi ve Dünya Okçuluk Federasyonu (WAF) Başkanı olan Prof. Dr. Uğur Erdener’i oybirliği ile başkanlığa getirdi. Aynı toplantıda, Togay Bayatlı ile eski başkanlardan Jerfi Fıratlı’ya oybirliği ile ‘Onursal Başkan’ unvanı verildi.

Togay Bayatlı

IOC Türkiye Temsilcileri

Baron Pierre de Coubertin tarafından IOC’nin Türkiye’deki ilk temsilcisi olarak seçilen Selim Sırrı Tarcan bu görevi 1908-1930

Prof. Dr. Uğur Erdener

yılları arasında üstlenmiştir. Tarcan, Coubertin’in 1925 yılında IOC başkanlığından ayrılması ve kendisinin ülkedeki sporu yöneten kurum yetkilileri ile oluşan anlaşmazlığı nedeniyle istifa etmiştir. IOC, Tarcan’ın yerine İstiklal Savaşı kahramanlarından ve o zamanlar Berlin’de T.C. Büyükelçisi olarak görev yapan Kemalettin Sami Paşa’yı seçmiş, Kemalettin Sami Paşa 1930-1933 yılları arasında bu görevi yürütmüştür. Kemalettin Sami Paşa’nın 1933 yılında geçirdiği bir otomobil kazası nedeniyle görevini yapamayacağını bildirmesi üzerine üyelik için yeni bir aday aranmaya başlanmıştır. O dönemde IOC’nin Amerika’daki temsilcilerden olan ve öncesinde ülkesinin Ankara Büyükelçiliğini yapan General Charles Sherrill, yakından tanıdığı Reşit Saffet Atabinen’i önermiş ve Atabinen 1933-1952 yılları arasında bu görevi yürütmüştür. 1952 yılında yürürlüğe konan üst üste dört kez IOC toplantılarına katılmayanların üyeliklerinin düşmesi koşulu sonrası, IOC’nin 1952 Helsinki Olimpiyat Oyunları sırasında

yaptığı toplantıda, 1934-1952 yılları arasında üst üste 12 toplantıya katılmadığı gerekçesiyle Atabinen’in IOC üyeliğine son verilmiştir. IOC’nin 1955 yılında Türkiye temsilcisi olarak seçtiği Suat Erler vefat ettiği 1984 yılına kadar görevini sürdürmüş, onun vefatından sonra Turgut Atakol 1984-1988, Atakol’un vefatından sonra da Sinan Erdem 1988-2003 yılları arasında IOC üyeliğine seçilmişlerdir. Dünya Okçuluk Federasyonu başkanı sıfatıyla 2008 yılında IOC üyesi seçilen Prof. Dr. Uğur Erdener ise 2011 yılında TMOK’a başkan olmuştur.

Kaynaklar:

Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi’nin 100. Yılı Ansiklopedisi, 2008 - Altuğ İstanbulluoğlu
Olimpiyadlar, 2003 - Cüneyt Koryürek,
Türk Spor Tarihi Ansiklopedisi, 1991 - Cem Atabeyoğlu

Kuruluşundan Günümüze TMOK Başkanları

Adı ve Soyadı	Mesleği	Dönemi
1- Ahmet İhsan Tokgöz	Gazeteci, Matbaacı, Spor Adamı	1908-1914 (seçimle)
2- Hasip Bayındırlıoğlu	Ziraat Mühendisi, Spor Adamı	1922-1923 (seçimle)
3- Selim Sırrı Tarcan	Türkiye'de Olimpizmin, Beden Eğitiminin Öncüsü, TMOK'un Kurucusu	1923-1927 (seçimle)
4- Ali Sami Yen	Galatasaray Kulübü ile TİCİ Kurucusu ve Başkanı	1927-1930 (vekaleten)
5- Kemalettin Sami Paşa	Emekli General, Diplomat, Spor Adamı	1930-1933 (seçimle)
6- Reşit Saffet Atabinen	Diplomat, Spor Adamı	1933-1936 (seçimle)
7- Ali Hikmet Ayerdem	Emekli General, Türk Spor Kurumu (TSK) Başkanı	1936-1936 (atamayla)
8- Halit Bayrak	Milletvekili, Türk Spor Kurumu Başkanı	1936-1937 (atamayla)
9- Adnan Menderes	Milletvekili, Türk Spor Kurumu Başkanı	1937-1938 (atamayla)
10- Cemil Cahit Taner	Emekli General, Beden Terbiyesi Genel Müdürü	1938-1943 (atamayla)
11- Vildan Aşır Savaşır	Beden Eğitimi Öğretmeni, Beden Terbiyesi Genel Müdürü	1943-1950 (atamayla)
12- Danyal Akbel	Eski Futbolcu, Beden Terbiyesi Genel Müdürü	1950-1952 (atamayla)
13- Cemal Alpman	Beden Eğitimi Öğretimi, Beden Terbiyesi Genel Müdürü	1952-1955 (atamayla)
14- Faik Binal	Öğretmen, Beden Terbiyesi Genel Müdürü	1955-1956 (atamayla)
15- Nizamettin Kırşan	Öğretmen, Beden Terbiyesi Genel Müdürü	1956-1957 (atamayla)
16- Şinasi Ataman	Öğretmen, Beden Terbiyesi Genel Müdürü	1957-1959 (atamayla)
17- Mehmet Arkan	Öğretmen, Beden Terbiyesi Genel Müdürü	1959-1960 (atamayla)
18- Hüsamettin Güreli	Emekli General, Beden Terbiyesi Genel Müdürü	1960-1961 (atamayla)
19- Bekir Silahçılar	Emekli Albay, Beden Terbiyesi Genel Müdürü	1961-1962 (atamayla)
20- Burhan Felek	Gazeteci - Yazar ve Spor Adamı	1962-1965 (seçimle)
21- Dr. Raşit Serdengeçti	Tıp Doktoru, Spor Adamı	1965-1966 (seçimle)
22- Burhan Felek	Gazeteci - Yazar ve Spor Adamı	1966-1982 (seçimle)
23- Turgut Atakol	Kürekçi, Basketbolcu, Spor Adamı	1982-1988 (seçimle)
24- Jerfi Fıratlı	Milli Atlet ve Spor Adamı	1988-1989 (seçimle)
25- Sinan Erdem	Milli Voleybolcu ve Spor Adamı	1989-2003 (seçimle)
26- Togay Bayatlı	Spor Yazarı, Spor Adamı, AIPS Onursal Başkanı	2003-2011 (seçimle)
27- Prof. Dr. Uğur Erdener	IOC Üyesi, WADA Yönetim Kurulu Üyesi, ASOIF Temsilcisi, WA Başkanı	2011- ... (seçimle)

Kuruluşundan Günümüze TMOK Genel Sekreterleri

Adı ve Soyadı	Dönemi
Selim Sırrı Tarcan	1908-1923 (seçimle)
Ali Sami Yen	1923-1930 (seçimle)
Ekrem Rüştü Akömer	1930-1936 (seçimle)
Nizamettin Kırşan	1936-1938 (atamayla)
Burhan Felek	1938-1952 (atamayla)
Hamza Osman Erkan	1952-1952 (atamayla)
Ulvi Yenal	1952-1955 (atamayla)
Suat Erler	1955-1973 (seçimle)
Turgut Atakol	1973-1982 (seçimle)
Sinan Erdem	1982-1989 (seçimle)
Togay Bayatlı	1989-2003 (seçimle)
Neşe Gündoğan	2003-... (seçimle)